

Ressurshefte for arbeid med flerspråklige barn i Øvre Eiker kommune

For barnehager i møte med barn og familier med annen språklig og kulturell bakgrunn.

- Forord
- Definisjoner
- Foreldresamarbeid
 - ~ Hva kan barnehagen bidra med?
 - ~ Informasjon til foreldre med liten kjennskap til norsk språk og kultur
- Den første tiden i barnehagen
- Informasjon om tolketjenesten
- Barnets språk
- Barnehagens språkmiljø - tips om språk og kulturelt mangfold
- Kontakter i kommunen
- Nyttig å vite
- Kilder

Vedlegg: Forslag til oppstartsskjema (benyttes av Flyktningbarnehagen i Øvre Eiker)

Forord

I løpet av de siste 10 årene har antall barn med annet morsmål enn norsk mer enn firedoblet seg i barnehagene i Øvre Eiker kommune. Dette medfører et behov for kompetanse hos barnehagepersonale på områder som språk, kulturer, mangfold og etikk.

I Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver stilles det krav til at det kulturelle og språklige mangfoldet i samfunnet skal gjenspeiles i barnehagen:

“En rekke barn har et annet morsmål enn norsk og lærer norsk som andrespråk i barnehagen. Det er viktig at barna blir forstått og får mulighet for å uttrykke seg. Barnehagen må støtte at barn bruker sitt morsmål og samtidig arbeide aktivt med å fremme barnas norskspråklige kompetanse” (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.35)

“Sosiale, etniske, kulturelle, religiøse, språklige og økonomiske forskjeller i befolkningen medfører at barn kommer til barnehagen med ulike erfaringer. Barnehagen skal støtte barn ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger” (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 8).

På bakgrunn av møter i alle barnehagene som har barn med annet morsmål enn norsk, ble det i desember 2013 besluttet å lage et ressurshefte for barnehagene for arbeid med flerspråklige barn. Hftet er laget med utgangspunkt i Lier kommune sitt ressurshefte for arbeid med flerspråklige barn som er tilgjengelig på Lier kommune sin hjemmeside (<http://www.lier.kommune.no>). Hftet er imidlertid tilpasset de behov og ønsker som barnehagene i Øvre Eiker kommune selv har meldt og de mulighetene som finnes i kommunen. En del av tips og råd som gis i hftet, er tatt ut fra egne barnehager, både private og kommunale.

Hftet har to formål:

- gi retningslinjer for arbeid med flerspråklige barn
- gi tips om nyttige nettsteder, informasjon og ideer i en hektisk barnehagehverdag.

Hftet kan også benyttes som utgangspunkt for refleksjon i barnehagen

Barn er barn uansett språk, opprinnelse eller religion, og det er viktig at det ikke blir et skille som skaper et *vi* og *de andre*. Det er derfor viktig at personalet i barnehagene innehar kompetanse som sørger for at alle barn opplever seg selv som en ressurs samtidig som de skal fylle på norskspråklig kompetanse slik at barna kan delta i det sosiale fellesskapet, og senere mestre undervisningssituasjoner. Det er derfor avgjørende at barnehagen besitter kompetanse i flerspråklighet og innehar holdninger som gjør at foreldre og barn blir møtt med respekt og likeverdighet.

Forskjellighetene blant de flerspråklige barna er like forskjellige som barn flest, og det vil derfor ikke være alt i ressursheftet som kan benyttes ukritisk.

Hokksund 24.juli 2014

Janne Ekholdt Holmen, Skole- og barnehageseksjonen Øvre Eiker kommune

Definisjoner

Minoritetsspråklige barn: Begrepet blir benyttet i offentlige dokumenter og i tilknytning til særskilt tilskudd. «Minoritetsspråklige barn defineres her som barn med annen språk- og kulturbakgrunn enn norsk, med unntak av barn som har samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål. Disse barna kan i de fleste tilfeller kommunisere med andre i barnehagen og omfattes derfor ikke av tilskuddsordningen. Begge foreldrene til barnet må ha et annet morsmål enn norsk, samisk, engelsk, svensk eller dansk.» (Rundskriv F-02- 2009 kapittel 4)

Tospråklig: En person som er vokst opp med to førstespråk og som behersker begge språkene like godt, eller en person som i sin hverdag bruker to språk og identifiserer seg med begge, selv om ikke språkbeherskelsen er like god på begge språk.

Flerspråklig: En person som er vokst opp med to eller flere språk og som identifiserer seg med disse språkene og/eller en person som identifiserer seg med flere språk og bruker flere språk i sin hverdag, selv om språkbeherskelsen ikke er like god på alle språk.

Det vil ut i fra disse definisjonene finnes barn i alle disse kategoriene i barnehagene, men har valgt flerspråklig som gjennomgående begrep i heftet fordi de fleste barna vil komme i kategorien flerspråklige i løpet av barnehagetiden.

Andre nyttige definisjoner:

Morsmål: Språket som snakkes i barnets hjem, enten av begge foreldrene eller av den ene av foreldrene, i kommunikasjon med barnet. Et barn kan således ha to morsmål.

Førstespråk: En persons muntlige, eventuelt også skriftlige, hovedspråk. Betegner vanligvis språket vedkommende har lært først, benytte mest og er nærmest knyttet til.

Andrespråk: Språk som en person ikke har som førstespråk, men som vedkommende lærer eller har lært i et miljø der det er i allmenn bruk som dagligspråk. Andrespråk kan også betegne ethvert språk som ikke er en persons førstespråk, dvs. både andrespråk og fremmedspråk.

Foreldresamarbeid

Det første møtet

Før barnet begynner i barnehagen kan det være en ide å arrangere en besøksdag for nye barn og foreldre. I dette første møte med barn og foreldre bør man vurdere om bruk av tolk vil være nødvendig når barnet skal starte opp i barnehagen.

Oppstartsamtalet

Når et barn starter i barnehagen, er det viktig å bli kjent med barnet gjennom samvær i barnehagen. Det er imidlertid ikke all informasjon som man får innhentet på denne måten, slik som barnets historie og språkutvikling på morsmålet. Slik informasjon bør innhentes på et tidlig tidspunkt for å kunne følge barnets språkutvikling. Samtidig er det viktig å benytte anledningen til å påpeke viktigheten av at foreldrene stimulerer barnet på dets morsmål.

Finn ut av følgende før første foreldresamtale:

- Behersker mor og/eller far norsk eller engelsk
- Er det behov for tolk i kommunikasjonen

Temaer som kan være aktuelle i første samtale:

1. Familiens bakgrunn
 - Hvilket land kommer de fra?
 - Hvor lenge har de bodd i Norge?
 - Hvor lenge har de bodd der de bor nå?
 - Hendelser av viktighet for barnet (spesielt for flyktninger)
 - Har familien erfaring med norske barnehager?
2. Språk
 - Hvilke(t) språk snakkes hjemme?
 - Hvordan er barnets forståelse av morsmålet sitt? (kan barnet forstå enkle beskjeder, forstår barnet sammensatte beskjeder, bøker o.l.)
 - Hvor gode språkferdigheter har barnet på morsmålet? (Kan det enkle ord, snakke i setninger, fortelle en historie, samtale på morsmålet)
 - Hvilke(t) språk benytter barnet seg av?

NB! Foreldrene må oppfordres til å bruke sitt morsmål overfor barnet. Barnet velger selv hvilket språk det vil bruke.

Dersom foreldrene behersker norsk, engelsk, arabisk, tyrkisk, urdu eller somali kan informasjonsheftet “Barn i flerspråklige familier” deles ut: <http://morsmal.no/index.php/no/om-barnehagen-norsk/faglitteratur-barnehage/2483-informasjonshefte-barn-i-flerspraklige-familier> .

3. Samarbeid mellom barnehage og hjem
 - Gi informasjon om rutiner i barnehagen, og vis barn og foreldre rundt
 - Hvilke høytider feirer familien? Er det skikker rundt eksempelvis klær og mat som barnehagen bør vite om?
 - Hvordan ønsker foreldrene å motta informasjon (muntlig, epost, papir?)
 - Informer om hvilke klær/utstyr barnet trenger i barnehagen. Vis frem ved behov.
 - Informer om barnehagens taushetsplikt og opplysningsplikt.

Den første tiden i barnehagen

Hva kan barnehagen bidra med i oppstartsperioden?

- Overgangen til en ny barnehage kan være vanskelig for alle barn, men ekstra tøff for barn som møter et fremmed språk og en fremmed kultur. Gi barnet en trygg oppstart ved å gi barnet en primærkontakt som har spesielt ansvar for det i starten.
- Avhengig av barnets alder kan man velge ut et barn som kan være veiviser og venn den første tiden. Vennskap gjør at barnet føler seg sett, har tilknytning og ønsker å komme til barnehagen. Dette kan være en grei ansvarsoppgave for de drevne barnehagebarna med lang fartstid, og er fint også for nye norskspråklige barn.
- Få til en åpen dialog med familien - kommuniser selv om dere ikke har felles språk.

- Bruk enkle, klare beskjeder uten for mange ord. Vær konkret og bruk bilder, tegninger, konkreter.
- Tegn kan også brukes som støtte til muntlig språk i starten.
- Viktige beskjeder til foreldre som ikke forstår norsk, må oversettes.
- Det kan være behov for hyppigere foreldresamtaler. Sett av tid til det. Bruk tolk ved behov.
- Vær nøye med å undersøke at informasjon som gis, faktisk blir oppfattet.
- Oppfordre familien til å bruke morsmål hjemme.
- Snakk med foreldrene om hvordan familiens høytider kan markeres i barnehagen.
- Lær deg noen ord på barnets språk (for eksempel ”hei”, ”ha det”, ”gå på do”, ”spise”). Det skaper kontakt og letter viktig kommunikasjon. Bruk familien som språkkilde!
- Finn opplysninger om barnets opprinnelsesland. Husk at det kan være store forskjeller både i kultur, klima, religion og språk. Spør foreldrene om informasjonen du finner stemmer, eller be de komme med den informasjonen barnehagen har behov for.

Kommunikasjon når språket er en utfordring

- Skriv barnets navn på plassen til barnet både på deres skriftsspråk og på norsk
- Lag en ordliste/ordbok med barnet. Bruk bilder og benevn både på morsmålet og norsk
- Bruk billedokumentasjon: bildebrev, bildebeskjeder, ukeplan, dagsrytme, fotofortelling.
- Ta bilde av barna i daglige situasjoner i barnehagen og samtale med barnet med bildene som utgangspunkt
- Gi muntlig invitasjon, i tillegg til skriftlig, til møter med foreldrene. Da oppnår man ofte større deltagelse.
- Det er de ansattes ansvar å få familien til å føle seg velkommen ved arrangementer i barnehagen. Ikke la dem sitte ved et bord alene.
- By på deg selv, vær raus med å komme med råd og tips i forhold til hverdagslige saker (hvordan feirer man barnebursdag, fornuftige klær, arrangementer i nærmiljøet etc.). Noen av barnehagene våre har sekker med klær og matbokser med mat for å vise hva som kan være fornuftig å ha med.
- Vær nysgjerrig på andres kultur og språk. Legg vekk alle fordommer og forutinntatthet.
- Reflekter over eget menneskesyn og holdninger.
- SayHi Translate – nettside og app til å oversette språk

Informasjon til foreldre som er lite kjent med norsk språk og kultur

Barnehagen skal ha et tett og nært samarbeid med barnas foreldre. Den uformelle og daglige kontakten mellom foreldre og barnehage er viktig. Hvis barnets foreldre er lite kjent med norsk språk og kultur, bør det settes av mer tid til formelle og uformelle samtaler, enn om familien er godt integrert og behersker norsk.

Tilpass språket og bruk tolk ved behov. Vanskelige samtaler bør gjennomføres med tolk til stede dersom en av partene ønsker det (se ”Tips om bruk av tolk” på neste side). Snakk om de viktige tingene, ikke bring opp alt på én samtale. Det kan også være en fordel å ha en liste der man krysser av for informasjon som blir gitt.

I norske barnehager tilbringer barna mer tid ute i all slags vær enn det som er vanlig i de fleste andre land. Mange vil derfor trenge informasjon om at man er ute når det regner og snør. Flere vil også ha nytte av å bli vist hvilke klær barnet behøver i barnehagen ved ulike årstider. Bruk av bilder fra barnehagehverdagen kan gjøre det lettere for foreldre med svake norskerferdigheter å følge med på hva barnet opplever. Bilder som henger synlig i barns høyde kan også inspirere barn til å fortelle foreldrene om hva som har skjedd i løpet av dagen.

En eventuell mangel på et felles språk byr på utfordringer for samarbeidet mellom foreldre og barnehage. I slike tilfeller kan det være en fordel å få oversatt viktig informasjon til foreldrenes morsmål. Automatisk oversettelse ved hjelp av verktøy bør benyttes med forsiktighet. Det finnes imidlertid flere nettsteder for dette, og Kongsberg kommune anbefaler siden <http://www.sayhitranslate.com/> til oversetting av dokumenter.

Husk på at et godt samarbeid blir til ved å gi og ta. Samarbeidet blir sannsynligvis bedre hvis barnehagen ikke bare er opptatt av å lære bort det norske, men også viser interesse for andres språk og kultur.

FUB har en del nyttig materiale på engelsk, polsk, arabisk og samisk: <http://www.fubhg.no/materiell.176559.no.html>

Tolketjenesten

Tips om bruk av tolk

Ved kjøp av tolketjenester bør det benyttes tolker med dokumenterte ferdigheter i tolking. Det kan gjøres ved å søke etter tolker i Nasjonalt tolkeregister (www.tolkeportalen.no). Tolkeregisteret har fem kvalifikasjonskategorier der tolkene som har statsautorisasjon og/eller tolkeutdanning utgjør kategori 1-3. www.tolkehjelpen.no er også et nettsted flere har gode erfaringer med i våre barnehager.

Flere av barnehagene har ansatte med annet morsmål enn norsk. Det vil være mulig å benytte enkelte av disse til å utføre tolketjeneste. Skole- og barnehageseksjonen sitter med oversikt over hvilke språk som er representert i de enkelte barnehagene.

Råd ved bruk av tolk:

- o bruk ikke barn som tolk ved foreldresamtaler
- o det kan være en fordel å be om en tolk som ikke er fra vår kommune, for å unngå at tolken kjenner familien
- o informer om hvordan tolkingen skal foregå, og om tolkens nøytralitet og taushetsplikt
- o forklar hva som er målet med samtalen
- o vær forberedt på å forklare en del begreper som er spesielle for ditt fag
- o snakk direkte med din samtalepartner, ikke til tolken
- o bruk et naturlig språk og ikke snakk for lenge av gangen
- o ikke pålegg tolken andre oppgaver enn tolking

Det er også mulig å benytte telefontolk. Da slipper man å være bekymret for bekjentskap mellom tolk og foreldre.

For flere tips, se brosjyrene ”Å samtale via tolk” (utgitt av IMDI) og ”Kommunikasjon via tolk” (UDI, 2003). Brosjyrene er tilgjengelige på www.tolkeportalen.no.

Barnets språk

Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden for utvikling og språk. Når barn med et annet morsmål enn norsk, begynner i norsk barnehage, er både foreldre og barnehagens ansatte opptatt av at barnet skal lære seg norsk. Det er imidlertid også svært viktig at barnet utvikler ferdighetene på morsmålet.

Tospråklig utvikling

Det er vanlig at barn med et annet morsmål enn norsk, får en periode der de er tause den første tiden i barnehagen. De lytter seg inn i det nye språket. Prat med barnet selv om det har en taus periode, og sett ord på det som skjer. Barn lærer ikke språk bare ved å lytte, de må også inngå i et samspill der de får sjansen til å forstå noe av det som blir sagt, og svare gjennom blick og kroppsspråk.

Hvis barnet ikke behersker norsk når det begynner i barnehagen, er det en fordel å forberede nye situasjoner ved å bruke bilder og konkrete. En dagtavle med bilder som illustrerer dagens program i barnehagen kan hjelpe barn til å forstå hva som skal skje. Det er også en fordel om de som er mest sammen med barnet i barnehagen, lærer seg noen ord og uttrykk på barnets morsmål.

Få hjelp av foreldrene til å skrive ned sentrale begreper på det aktuelle språket. Å jobbe med ordforrådet er helt sentralt i den første norskopplæringen. Det er viktig å utvikle både et *kvalitativt* og *kvantitativt* ordforråd.

Kvalitet: Det å få et ordforråd er ikke bare å si ordene. Barn må lære hva ordene betyr, og hva de står for (se bl.a. veiledningen til «Snakkepakken» i barnehagen). Ord forstås i en kontekst, og kan vanskelig huskes eller forstås hvis de ikke bærer mening for barn.

Kvantitet: For å mestre dagliglivet som 6-åring bør ordforrådet være på ca 6000 ord. For å klare seg i skolehverdagen regner man med at ordforrådet til 6-åringen bør være på ca 8 000 – 10.000 ord. (Veileder for arbeid med minoritetsspråklige barn i barnehage og skole, Sørums kommunen)

Dersom barnehagen har en ansatt i barnehagen som behersker barnets språk, kan det være en god støtte for barnet i begynnelsen. For mange vil det være umulig å ha en assistent for hvert språk i barnehagen, men det er en ressurs i seg selv å ha flere kulturer og språk representert i personalgruppen.

Når barn lærer to språk før treårsalderen, sier vi at de er samtidig (simultant) tospråklige. Da lærer de det grunnleggende systemet i begge språkene samtidig. Dette er det vanlige for barn som vokser opp med to språk i hjemmet, men også for barn som begynner tidlig i barnehagen og møter andrespråket der. Når barna først møter andrespråket i treårsalderen eller seinere, sier vi at de er stegvis tospråklige. Barnet vil da utvikle det grunnleggende systemet i andrespråket, mens det har mer avanserte ferdigheter i førstespråket (Høigård, Mjør & Hoel, 2009).

Når barn har to eller flere språk, må barna få anledning til å utvikle begge språkene, slik at de kan støtte hverandre. For stegvis tospråklige barn vil det sterkeste språket lenge støtte utviklingen av det svakeste språket (andrespråket). Tospråklige barn kan ”gjøre” mye mer på førstespråket enn de kan på norsk. Men når de kan foreslå, fortelle, forklare, tulle osv. på førstespråket, er det enklere å

overføre det til norsk seinere (Høigård, Mjør & Hoel, 2009). Det er derfor viktig at foreldre og andre som behersker språket, bruker morsmål når de snakker med barnet. Barnet må selv få velge hvilket språk det vil bruke. Hvis barnehagen har personale eller andre barn som snakker barnets språk, er det svært verdifullt. Barnehagen kan også stimulere barns morsmål ved å låne lydbøker og tospråklige bøker fra Det flerspråklige bibliotek.

Språkstimulering

Språk læres best i naturlige sammenhenger. Bruk språket og dialogen aktivt med barnet. Når barn deltar i samspill med andre, tar de til seg nye ord og oppdager gradvis språksystemet. Voksne bør da fokusere på innholdet i det barnet sier og utvide barnets ytringer, men ikke rette på språket til barnet. Personalet bør være bevisst på at de har en viktig rolle som språklige forbilder, og bør sette ord på barnas opplevelser og følelser. For å utdype og utvide barnas språkforståelse, må voksne lytte, formidle og undre seg sammen med barna.

Lek med norske barn gir en god arena for språklæring. Barn med svake norskferdigheter kan ha vansker med å få innpass i lek. Enkle regelleker ledet av voksne (som Bjørnen sover og ringleker) virker inkluderende og kan læres av alle. En voksen som i ulike voksenstyrte aktiviteter er nær på barnet og benevner gjenstander og begrep er en god språkstøtte for barnet. En voksen kan også hjelpe barn til å få innpass i rolleleken.

Det er ikke bare språk som kan hindre barn i å få innpass i lek – kulturforskjell kan gjøre at barna ikke har noe felles å leke om. Det er derfor viktig å skape felles opplevelser i barnehagen (f. eks.: gjennom bøker, besøk på brannstasjonen, turer). Den beste måten å lære nye ord på, er gjennom opplevelser som det settes ord på. Begreper som man ”har erfart”, er dypere enn dem man ikke har opplevd. Bilder fra aktiviteter i barnehagen er et godt utgangspunkt for å snakke med barna om det de har opplevd.

Alle som lærer et andrespråk vil også ha nytte av tilrettelagte språklærings situasjoner. Det er mye materiell tilgjengelig på markedet til dette formålet – snakkepakker, bokbokser, språkposer, bilder, apper og spill. Det er en fordel med tanke på språklæring å dele barna inn i små grupper. Små grupper bidrar positivt til språkutvikling, fordi de åpner for dialog og virkelige samtaler (Mjelve, 1996).

Lesing er en viktig kilde til språkstimulering. Les for barna alene eller i små grupper. Benytt gjerne samme bok over tid. Les, still spørsmål til teksten, snakk om og studer bilder sammen. Bruk konkrete for å gjenfortelle historien. Lesing bør være en daglig rutine.

Synliggjøring av flere språk og kulturer i barnehagen

Det å anerkjenne barns ulike språk og kulturer i barnehagen, er viktig, fordi språk og kultur er tett forbundet med barnets identitet.

Vis at barnehagen er flerkulturell. Dette kan gjøres ved å ansette medarbeidere med ulike kulturelle bakgrunner, eller ved å ha personer på språkpraksis via NAV eller Voksenopplæringen. Man kan synliggjøre det kulturelle mangfoldet ved å henge opp flagg for de ulike nasjonalitetene, skrive barnas navn eller velkommen på barnehagens ulike språk. Hva med å skrive *biler* på bil-kassen på alle skriftspråkene som er representert på avdelingen?

Flyprosjekt i Lerberg barnehage

På en avdeling i Lerberg barnehage med flere barn fra ulike nasjoner valgte de å bli bedre kjent med alle barnas hjemland ved å "reise med fly" til hvert av landene som var representert på avdelingen. Dette for å styrke det enkelte barns stolthet over egen identitet og bakgrunn, og samtidig for at de andre barna, personalet og foreldrene skulle få større kjennskap til de enkelte nasjonalitetene og kulturene som var representert i barnegruppen. Dette skapte et tettere samarbeid med den enkelte familie, større forståelse og nysgjerrighet blant barna. I tillegg ble både barns og foreldres medvirkning ivare tatt. Det bidro også til læring hos barna om de landene de "besøkte". Alle barna fikk hvert sitt pass og hadde ca. en ukes besøk i det enkelte landet. Plakater med informasjon ble laget i samarbeid med foreldrene og noen foreldre kom og fortalte om landet, lagde mat og bidro til å skrive noen ord på språket

Man kan også lage temadager om ulike land, ha klær til utkledding med utvalg fra andre kulturer og dukker som også ligner barna som ikke har et nordisk utseende.

For barna er det viktig at deres morsmålskompetanse blir gjort gyldig i barnehagen, selv om det ikke er andre barn eller voksne som deler deres morsmål. Alle kan lære å telle på ulike språk, eller lære en barneregler på et annet språk. Andres interesse og positive nysgjerrighet for morsmålet kan bidra til å gi barnet positiv selvopplevelse og identitetsbekreftelse.

NBI Det er lett å skape avstand til mennesker

Aktuelle nettsteder ved innkjøp og innlån av flerspråklig litteratur:

- Det flerspråklige bibliotek: www.dfb.deichman.no. Bøkene kan også bestilles via Øvre Eiker bibliotek.
- Biblioteksentralen: www.bibsent.no
- Kulturbro forlag: www.kulturbro.no
- Familieforlaget: www.familieforlaget.no

Kartlegging av språk

I Øvre Eiker kommune er det ikke noe pålegg om å benytte et spesifikt kartleggingsverktøy for å kartlegge barnas språkutvikling. I forbindelse med henvisning til PPT er det imidlertid slik at barnehagene skal ha utført en TRAS kartlegging på de barna som blir henvist. Dette er et verktøy som de fleste barnehager benytter seg av i større eller mindre grad, og som mange pedagoger kjenner godt. Bruk av TRAS på flerspråklige barn er omdiskutert, fordi kartleggingen av barnas andrespråk alene kan gi et mangelperspektiv på barnas språkferdigheter og språkforståelse. Det vil også være vanskelig å gjennomføre en kartlegging før barnet har en minimumskompetanse i norsk. Dette vil avhenge av tiden det har vært i Norge og/eller gått i barnehage.

Kartlegging av flerspråklige barn bør derfor være med den hensikt at de voksne i barnehagen skal kunne se hvilke områder de skal ha fokus på i arbeidet med barnet. Om fokuset på dette legges i eksempelvis arbeid i smågrupper eller i hverdagssamtalene med barnet, vil være opp til hver enkelt barnehage. Men man må ha en bevisst plan til hvordan man sikrer en god språkopplæring for det enkelte barnet.

Er det ansatte i barnehagen med samme morsmål som barnet, kan det være nyttig å gjennomføre en TRAS kartlegging på morsmålet, for å få et bilde av barnets totale språkbeherskelse. Ved å gjennomføre en fast kartlegging med jevne mellomrom, vil barnehagen kunne følge barnets progresjon, samt være oppmerksom på om barnet kan ha generelle språkvansker. Dette må barnehagen vurdere behovet for i hvert enkelt tilfelle

Kartleggingen skal ikke være for å sette et stempel på barnet, men en hjelp for de ansatte til å planlegge sin pedagogiske praksis slik at barna utvikler språket ut i fra sitt ståsted.

Lær meg norsk før skolestart og Språkpermen (Sandvik og Spurkeland, 2009) og Nya SIT (Hellquist 1989) er eksempler på kartleggingsmetoder som benyttes og ansees som verdifulle verktøy i arbeid med flerspråklige barn i flere kommuner og bydeler.

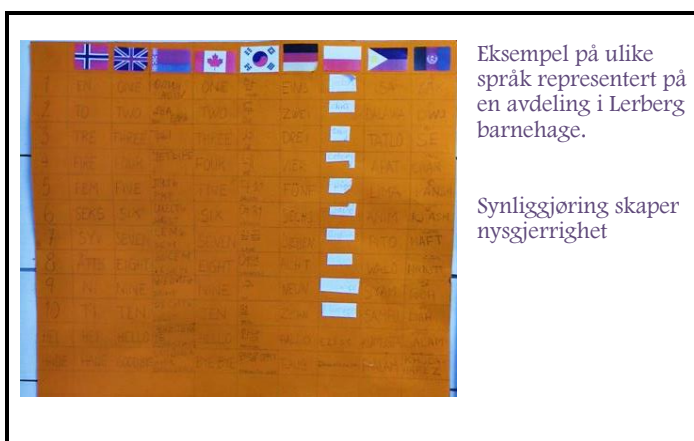
Språktips

- Språk læres best i naturlige sammenhenger. Bruk språket og dialogen aktivt med barnet: Fortell hva ting heter og hva dere gjør, selv om barnet ikke har begynt å snakke norsk.
- Det er viktig å la barnet bruke sitt eget morsmål. Når barnet er sikker i morsmålet, er det lettere å lære et nytt språk. Barnet trenger et morsmål som er så godt utviklet at det kan fungere som redskap for tanken, ikke flere språk som det kan dårlig.
- Når barn ikke mestrer det norske språket, kan leken bli utagerende og kroppslig. Dette går over når språkferdighetene bedres. Ikke gjør barnet til syndebykk.
- Verdsatt at barnet har to språk! Det er en viktig ressurs for fremtiden. Tospråklige barn har ofte bedre evne til å ha flere perspektiver i hodet samtidig, og de har en bedre forutsetning for å lære flere språk.
- Bøker er en svært viktig kilde til språkstimulering. Les, still spørsmål til teksten, snakk om bilder. Sørg for at dette er en daglig rutine.
- Flere ferdiglagde bokbokser finnes til utlån i Åpen barnehage. Man kan også lage den i egen barnehage ved å legge et eventyr eller en barnebok i en koffert eller eske. I tillegg inneholder den konkrete som passer til fortellingen. Bruk konkretene under og etter at du har fortalt eller lest historien. (For eksempel eventyret om Bukkene Bruse – tre geiter, et troll og en bro.)

- Snakkepakken er lystbetont, spennende og lærerik, og har mange konkrete som kan brukes i arbeidet med språkstimulering og læring av ord og begreper. Materiell og ideer fra Snakkepakken kan være med å styrke både morsmål og det nye språket.
- Språkkista er en kiste full av konkret og spennende materiell som bilder, spill, magnetavle, veiledningshefte og CD med sanger, rim og regler til bruk som et verktøy og en inspirasjon i det daglige arbeidet med språkstimulering i barnehagen. Det er også laget en app til Språkkista. Språkkista er utarbeidet av Nina Inseth Bråthen fra Nedre Eiker kommune
- Pedagogisk opplegg som trener opp språklig bevissthet (slik som det som gjøres i Språksprell og Språklek) er svært viktig for skolestart. Opptrening av språklig bevissthet kan forebygge lese- og skrivevansker.
- Bruk bilder fra barnas hverdag som utgangspunkt for samtaler.
- Ha det gøy! Det er mye lettere å lære noe nytt når vi har det gøy sammen. Ta i bruk musikk, sanger, regler, eventyr, mat osv. fra ulike kulturer.
- Fortellerglede smitter! Når du forteller noe du har opplevd, får også barnet lyst til å fortelle. Fortell gjerne fra eget liv!
- Det er viktig å ta i bruk foreldrene. De er en stor ressurs på sin kultur, sitt språk og sine tradisjoner.
- Tegn til tale kan være en god hjelp i starten for å forsterke ordene og bruke flere sanser.
- Dataprogrammer, bøker og sanger på nett som finnes på ulike språk:
<http://www.grom.no/trolljord/>, <http://morsmal.no> og <http://gandalf.uib.no/lexin/bildetema/>

Nettverk

Alle barnehagene i Øvre Eiker har tilbud om å delta i flerspråklig nettverk med sine pedagoger. Nettverket møtes fire ganger per år, og har som målsetting å styrke kompetansen i hver enkelt barnehage. Det vil være temabasert forelesning, gruppediskusjoner, prosjekter som skal utføres i egne barnehager, fremlegg av suksesshistorier og refleksjoner som står i fokus på nettverksmøtene. Pedagogene som deltar skal stå for kompetansehevingen i egen personalgruppe

Kontakter i kommunen

Kontaktperson i Skole- og barnehageseksjonen

[Janne Ekholdt Holmen](#)

PPT

[Grete Djupvik Smedsrud](#)

Voksenopplæringen

[Janne Grønningen](#)/[Ingebjørg Dolve](#)

NAV

[Bijan Gharakhani](#)/[Trine Grimnes](#)

Helsestasjon

Tlf. 32 25 12 70

Leder flykningbarnehagen

[Wenche Brekke Rustand](#)

Nyttig å vite

Informasjonsmateriell

Antirasistisk arbeid i barnehagen (Barne- og familiedepartementet, 1994)

<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/bro/2000/0016/ddd/pdfv/125887-innmat.pdf>

□ *Barn i flerspråklige familier* er en veiledning for foreldre og ansatte i barnehager og på helsestasjoner. Se <http://nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2013/10/Barn-i-flerspr%C3%A5klige-familier.pdf> (finnes på norsk, arabisk, tyrkisk, urdu, engelsk og somali).

□ *Veileder, tospråklig opplæring i barnehagen* (Drammen kommune) kan lastes ned fra www.drammen.kommune.no

□ *Ressurshfte for arbeid med flerspråklige barn i Lier kommune*

http://www.lier.kommune.no/files/10671/Ressurshfte%20for%20arbeid%20med%20flerspr%C3%A5klige%20barn_160811.pdf?epslanguage=no

□ *Veileder for arbeid med minoritetsspråklige barn i barnehage og skole, Sørum kommune*
<http://www.sorum.kommune.no/getfile.php/1010373.1502.xrxftqrsft/Veileder%2Bfor%2>

□ *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold i barnehagen* (Kunnskapsdept., 2009):
http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/veiledninger_brosjyrer/2008/temahefter---rammeplan-for-barnehagen.html?id=498148

□ *Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen* (Kunnskapsdept., 2009):
http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/veiledninger_brosjyrer/2008/temahefter---rammeplan-for-barnehagen.html?id=498148

□ *Ressurshfte for flerspråklig arbeid i barnehagen* (Kunnskapsdepartementet, 2010)
<http://www.morsmal.no/index.php/no/om-barnehagen-norsk/faglitteratur-barnehage/914-ressurshfte-flerspraklig-arbeid-i-barnehagen>

□ *"Hør på maken" Tospråklig assistanse i barnehagen* (Barne- og familiedepartementet, 1996)
www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/bro/2004/0010/ddd/pdfv/223269horpa_maken.pdf

□ *Lær meg norsk før skolestart* (Sandvik & Spurkland, 2009). Oslo: Cappelen Damm AS.

□ *Norsk som andrespråk*. Barnehage og barnetrinn. (Kibsgaard & Husby, 2009)

□ *Se mangfold* (Gjervan, Andersen og Bleka 2006)

□ *Språkveilederen* (Bredtvet kompetansesenter 2007)

□ *Språk i barnehagen- mye mer enn bare prat* (Utdanningsdirektoratet, 2013)

<http://www.udir.no/Barnehage/Pedagogikk/Veiledere/Sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/?WT.ac=sprak=boks3>

□ *VI og DE* (IMDI, 2007) <http://www.imdi.no/Documents/BrosjyrerHefterHaandbok/ViogDe.pdf>

□ *Flerstemmig mangfold: Samarbeid med minoritetsforeldre* (Becher, 2006)

□ NAFO er et nasjonalt senter for flerkulturell opplæring som bidrar til kompetanseutvikling i barnehager og skoler med mer. På hjemmesidene deres finnes nyttig informasjon og tips. (Sidene inneholder egen informasjon for barnehager.) <http://www.hioa.no/Om-HiOA/NAFO>

- Utdanningsdirektoratet <http://www.udir.no/Barnehage/>

Pedagogisk materiell

- *Språkpermen. Lær meg norsk før skolestart* (Sandvik & Spurkland, 2009).
 - *Språksprell. Metodiske språkleker for 4-6-åringar* (Elsbak & Valle, 2000).
 - *Språklek* (Rydja & Strand, 2009) og *Språklek 2* (Rydja & Strand, 2010)
 - *Snakkepakken* (www.snakkepakken.no)
 - *TRAS* (Lesesenteret UIS, 2012)
- http://lesesenteret.uis.no/kurs_og_boeker/boeker_og_hefter/article1989-588.html
- *Nya SIT* (Hellquist 1989)
 - *Språkkista* (Nina Indseth Bråthen, 2012)

Kilder

- Elsebutangen, W. m.fl (2011) Ressurshefte for arbeid med flerspråklige barn i barnehagene i Lier
- Sørums kommun (2009) Veileder for arbeid med minoritetsspråklige barn i barnehage og skole, Sørums kommun.
- Mjelve, A. (1996) Hør på Maken
- Kunnskapsdepartementet (2006). Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver
- Ryen, E. og Simonsen, H. Tidlig flerspråklighet: muligheter og utfordringer for barnehagen (2014)
- Høigård, Mjør & Hoel (2009) Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen
- UDI (2003) Kommunikasjon via tolk
- NAFO (2013) Barn i flerspråklige familier
- Gjervan, M (2009) Temahefte om språklig og kulturelt mangfold i barnehagen

Sammen skaper vi et livskraftig Øvre Eiker

Oppstart samtale

Barnets navn:

Start i barnehagen:

Tilstede:

Presentere personalet + vise bilder av de som ikke er tilstede

Bli kjent med foreldrene

- Tid i Norge, hvor bor de nå
- Fortell litt om familien, kjenner de andre familier?
- Hvor kommer de fra? Vis på kart. Hva ønsker familien at vi trekker fram fra hjemlandet
- Kunnskap om landet
- Mammans og pappas morsmål
- Barnet prater helst?
- Har barnet et godt utviklet morsmål? Godt ordforråd, uttale, når beg. barnet å prate?
- Har barnet lært seg noen norske ord?
- Hvilket språk bruker foreldrene når de prater, synger etc. med barna
- Er det kulturelle / religiøse forhold mor/far ønsker å si noe om, som legger forutsetninger for vårt arbeid med barnet

Foreldrenes tlf.

Hjem:

Mobil:

Arbeid:

Fastlege navn og tlf.

Litt om barnehagen

Daglig samarbeid / info. muntlig eller skriftlig, bruke bilder (viktig å skape en felles referanseramme)

Gi tilbakemelding om hvordan dagen har vært, vurdere hva som er mest egnet skriftlig/muntlig/bilder

Samtale og støtte barnet. Få god kjennskap til barnet. La barnet møte noe de er kjent med.

Viktig å informere om hva vi gjør i bhg, så konkret som mulig

Fortell om barnehagens rutiner, turer, bursdag, hva er frilek..... Vise bilder

Klær, vise hva slags klær vi mener..... Vise klær

Måltider

Hva slags mat liker barna / kan barna spise? Hva liker barnet å drikke?

Lage en liste (med bilder) over hva vi serverer i bhg, (brød, syltetøy, makrell i tomat, fiskepinner osv), og få mor/far til å krysse av. Dette kan også brukes ift religion. Sjekk også om barnet spiser kyllingpølser, kyllingkjøttdeig etc.

Dersom barnet ikke kjenner til noe av maten, kan mor ta med seg noe mat som barnet spiser, slik at overgangen ikke blir så stor?

Allergier

Soving, vaner?

Sover barnet godt om natten? Hvis ikke, har det opplevd noe som gjør at det ikke sover?

Sover barnet om dagen? Rutiner for dette? (Kosedyr/smokk, teppe, dyne, vogn, madrass)

Fortell om våre rutiner

Toalettvaner/ bleie

Rutiner for stelling og dobesøk? Noen vasker seg, ikke bare tørker..

Hva er viktig for foreldrene å fortelle til oss?

Andre opplysninger om barnet som barnehagen bør kjenne til? angst, sykdom etc

Er det noe barnet er redd for? Har barnet opplevd noe som gjør at det er redd for dette? For eksempel vann.

Hva liker barnet å holde å med, leke med?

Ny i barnehagen (skjema)

Tilvenning

Målet med tilvenningen er å bli godt kjent med barnet og barnets behov og vaner. Vi ønsker å få vite litt om hva barnet liker å leke med og hva det er opptatt av. Vi tar hensyn til barnets egen rytme når det gjelder bl.a. soving og spising.

Kommunal avtale – orienterte om denne

Foreldrebetaling pr. 1 jan. 11

2330,- for 1 barn

Søsken moderasjon – 30% for 2. barn og -50% for 3. barn

Kostpenger

Referent